

10. NAUJAS POŽIŪRIS: DARNUS VYSTYMASIS

Mes neturime teisės palikti pasaulį skurdesnį savo vaikams, negu paveldėjome jį iš savo tėvų. Žmonija stovi prieš globalius išbandymus – klimato kaita, gamtos išteklių pereikvojimas, biologinės įvairovės išsekimas, švaraus vandens trūkumas.

Tarptautiniu bendradarbiavimu, žiniomis, naujomis technologijomis ir ilgalaikės tvarios ekonomikos iniciatyvomis paremta liberali politika leis nugalėti vis didėjančio pasaulio gyventojų skaičiaus iššūkius ir sustabdyti klimato kaitą.

Tik esant ekonominiam prieaugiui mes galime sukurti didesnę ir labiau pasiturinčią Lietuvą. Ekonominis augimas kasmet ištraukia tūkstančius gyventojų iš skurdo ir suteikia geresnes sąlygas socialiniam saugumui, išsilavinimui ir sveikatai. Todėl žvelgiant į Didesnės Lietuvos ateitį, šalies ekonominės plėtros politika privalo virsti efektyvesne, mažiau imlia energetikai, gamtos resursams, kurti mažiau atliekų ir neigiamų pasekmių aplinkai.

Privalome sukurti prielaidas subalansuotam vystymuisi, tobulinant įstatymus bei šią sritį prižiūrinčios ministerijos ir jai pavaldžių institucijų veiklą. Turime naudoti tiek morką, tiek lazda. Gamtos tarša ir išteklių panaudojimas turi turėti savo aiškia kainą. Teršėjas turi ją visiškai apmokėti. Kurdami naujas ekonomines iniciatyvas, turime keisti gyventojų ir įmonių elgseną. Tokiu būdu stimuliuosime verslumą ir inovacijas.

Liberali darnaus vystymosi politika taria TAIP ekonominiam augimui, tačiau į jį privalome pažvelgti naujomis akimis. Ši Liberalų sąjūdžio darnaus vystymosi programa apima pokyčius, kuriuos liberalai inicijuos 2016–2020 metais Lietuvos Respublikos Seimo kadencijoje. Nauja politika turės ir naują pavadinimą – Aplinkos ministeriją pakeis **Darnaus vystymosi ministerija**.

10.1 Ambicingi klimato kaitos tikslai

Lietuva kartu su 28 ES valstybėmis 2015 metų Paryžiaus klimato konferencijoje įsipareigojo savo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį iki 2030-ųjų sumažinti 40 proc., palyginti su 1990-aisiais.

Liberalų sąjūdžio nuomone, nors Lietuva jau dabar šį rezultatą yra įvykdžiusi, turime nesustoti ir siekti dar ambicingesnių tikslų, užtikrindami subalansuotos plėtros politikos tęstinumą.

10.1.1 Pasitelkti modernius modelius klimato kaitai stabdyti

Sutelkti valstybinį palaikymą rizikoms suvaldyti. Bendradarbiausime su žemės ūkio ir energetikos politiką formuojančiais dalyviais, skatindami atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimą, didesnę žemės ūkio našumą ir mažesnes metano dujų emisijas galvijų auginimo ir pienininkystės sektoriuose.

Ambicingus tikslus įgyvendinsime pasitelkdami naujus rinkos ekonomikos mechanizmus. Kartu su finansų institucijomis kursime inovacijų ir rizikos kapitalo fondus *clean-tech* industrijoms. Pasitelksime ESCO (angl. energy service companies) ir kitus finansinius modelius aktyviai gerinti energetinį efektyvumą gyventojų buityje, transporto ir gamybos sektoriuose.

10.2 Lietuva be atliekų

Lietuvoje įgyvendinama atliekų tvarkymo sistema vis dar nepakankama ir neefektyvi. „Teršėjas moka“ ir kiti svarbūs principai nėra tinkamai įgyvendinami. Atliekos ir toliau dideliais kiekiais patenka į sąvartynus, o kuriamos mechaninio biologinio apdorojimo (MBA) sistemos vargu ar pasitarnaus netolimoje ateityje. Panaši padėtis ir pirminio rūšiavimo ar bioskaidžių medžiagų tvarkymo sferoje. Planai statyti didelių pajėgumų atliekų deginimo įmones atrodo neracionalūs. Atliekų apskaita nėra patikima, neužtikrinama pakankama užduočių vykdymo kontrolė, o dabartinė aplinkos sektoriaus vadovų kompetencija kelia daug klausimų dėl numatytų užduočių įgyvendinimo užtikrinimo.

Atsižvelgiant į Valstybinio atliekų tvarkymo 2014–2020 metų plano prioritetus, atitinkamų ES direktyvų reikalavimus bei remiantis Europoje šiuo metu aktyviai plėtojamą žiedinės ekonomikos doktrinos principais, Liberalų sąjūdis atliekų tvarkymo sektoriuje pasisako už sąžiningą, piliečiams ir verslui skaidrią ir teisingą atliekų tvarkymo politiką.

Liberalai sieks, kad Darnaus vystymosi ministerija imtųsi tiesioginės ir aktyvios kontrolės, užtikrinant skaidrą aplinkos apsaugos valdymą ir administravimą, sąžiningą konkurenciją, nustatant aiškius personalo ir paslaugų teikėjų konkursų atrankos kriterijus ir kontroliuojant jų laikymąsi.

10.2.1 Rūšiuoti ir mokėti už tiek, kiek išmeti

Igyvendinsime kertinį aplinkosaugos principą „Teršėjas moka“. Sieksime efektyvaus atliekų kiekio mažinimo, susidarančių atliekų surinkimo, jų perdirbimo bei antrinio panaudojimo.

Užtikrinsime skaidrią atliekų apskaitą ir kontrolę. Įkursime Nacionalinį atliekų registrą ir atliekų tvarkymo e-kontrolės mechanizmų įdiegimą. Skatinsime, kad atliekos būtų rūšiuojamos jų susidarymo vietose, taikysime ekonominius atliekų rūšiavimo skatinimo principus. Igyvendinsime mokėjimo už komunalinių atliekų faktinį kiekį sistemą, paremtą principu „Mokėk už tiek, kiek išmeti“.

Mažiau atliekų į sąvartynus. Siūlome atsisakyti perteklinių atliekų deginimo įrenginių pajėgumų. Jie neturi viršyti esamo poreikio. ES lėšų panaudojimas turėtų remtis griežtais, iš anksto numatytais kriterijais.

Skatinsime ekoprojektavimą ir ekogamybę. Kreipsime dėmesį į produkcijos gamybą iš antrinių žaliavų ir mažaatliekines technologijas. Taip būtų saugoma gamta, skatinamas verslas, sukurta tūkstančiai darbo vietų miestuose ir regionuose. Pasitelkdami švietimą, ugdysime bendruomeninį, gamtą tausojantį visuomenės požiūrį į atliekų tvarkymą.

10.3 Jau 2023 metais maudysimės Kuršių mariose

Kuršių marių užterštumas yra Lietuvos vandentvarkos ir žemės ūkio sektorių taršos atspindys. Jau daugiau kaip 50 metų didžiausiame Lietuvos telkinyje nerekomenduojama maudytis. Liberalų sąjūdis pažada, kad 2023 metais, švenčiant valstybės 105 metų jubiliejų, Kuršių mariose bus galima maudytis saugiai.

Vandentvarkos sektorius per paskutinius 15 metų gavo apie 1 mlrd. eurų paramos ir didžiųjų miestų vandentvarkos ūkis yra visiškai sutvarkytas ir renovuotas. Nepaisant to, vandentvarkos ūkis Lietuvoje nėra valdomas racionaliai, iš daugiau kaip 300 šios srities bendrovių, didelė dalis dirba nuostolingai ir tai priklauso nuo prisijungusių, paslaugomis besinaudojančių vartotojų skaičiaus.

Liberalai mato, kad daugelis mažų miestelių ir šiandien neturi geriamo vandens tiekimo, vandenvos įrenginių, kitur jie yra morališkai pasenę ir reikalauja atnaujinimo. Žemės ūkio tarša vandens telkiniams ir kaimo gyventojų šuliniams vis dar yra netoleruotina didelė. Laukų perteklinis tręšimas ir gyvulių srutų laikymas yra didžiausi taršos šaltiniai.

Liberalų sąjūdis mato visą problemų aibę ir parengė aiškų planą, kaip gerinti Kuršių marių ekologinę būklę ir vandentvarkos ūkį Lietuvoje.

10.4 Efektyviai valdyti visas vandentvarkos sritis

Tvarkysime vandens tiekimo ir nuotekų sistemas. Užtikrinsime vandens tiekimo ir nuotekų sistemos plėtrą. Atliksime esamų vandentvarkos tinklų renovaciją, parenkant aiškius paramos efektyvumo kriterijus.

Konsoliduosime vandentvarkos įmones. Užtikrinsime tikslinės finansinės paramos skyrimą prisijungimui ir sieksime vandentvarkos įmonių stambinimo. Užtikrinsime vandentvarkos, kaip savivaldos, įmonių rentabilios veiklos principų įgyvendinimą.

Diferencijuosime skirtingas vandentvarkos sritis. Atskirsime paviršinio lietaus vandens tvarkymą nuo vandens tiekimo sistemos ir atnaujinsime reglamentavimą. Sugriežtinsime žemės ūkio laukų trąšų ir mėšlo tręšimo planų laikymosi kontrolę bei gyvulininkystės ūkių nuotekų tvarkymą.

Suintensyvinsime bendradarbiavimą su Kaliningrado ir Baltarusijos atsakingomis institucijomis. Diskusijas su kaimynėmis nuo bekompromisio atominės energetikos saugumo klausimo išplėsimė ir į vandentvarką. Patvirtinsime Kuršių marių vandens kokybės gerinimo 2016–2023 metų programą ir numatysime jos finansavimo tvarką.

10.5 Ugdyti vartotojų atsakomybę

Geresnei Lietuvos ir pasaulinei gamtos būklei pasiekti būtina ugdyti sąmoningus ir reiklius piliečius. Liberalų sąjūdis tiki, kad reikšmingus pokyčius šalies darniame vystymesi pasieksime ne draudimais, o padėdami plėstis atsakingo vartojimo kultūrai. Liberalų nuomone, Darnaus vystymosi ministerija privalo teikti visokeriopą pagalbą, atsižvelgti ir prisidėti finansais prie asocijuotų vartotojų informavimo ir produktų kokybės ženklinimą vykdančių nevyriausybinių sektoriaus organizacijų.

Prisidėsime prie ekologinių ir vartojimą mažinančių iniciatyvų plėtros. Skatinsime ir bendradarbiausime su ugdymo įstaigomis, nevyriausybėmis gamtosauginėmis organizacijomis, siekiant didinti piliečių gamtosauginį nuovokumą. Skaidriai ir kryptingai naudosime viešųjų ryšių biudžetą, kurio turinį koordinuosime su nevyriausybiniais sektoriais.

10.6 Saugomos teritorijos – ne tik valstybei, bet ir piliečiui

Šiandieninė saugomų teritorijų apsauga orientuota į saugojimą, o ne į kompromiso paiešką, kaip sudaryti sąlygas tvariam unikalios gamtos rekreaciniam ir ūkiniam naudojimui. Planavimo procesai yra itin ilgi ir visuomenėje suvokiami kaip valstybės trukdymas gyventojų ir ekonominei veiklai, o ne kompromiso ieškojimas įvairių interesų suderinimui.

Liberalų saugomų teritorijų politika aiškiai atskirs urbanizuotų teritorijų planavimo politiką ir saugomų gamtos ekosistemų apsaugą. Ji taps informatyvi ir įgaus ženkliai didesnę vietos visuomenės palaikymą.

10.6.1 Bendrauti ir bendradarbiauti su bendruomenėmis

Sudarysime sąlygas bendruomenėms spręsti dėl saugomų teritorijų. Į parkų planavimo ir plėtros procesą įtrauksime sprendimo teise bendruomenės atstovus. 1/3 sprendimo galios suteiksime bendruomenėms, 1/3 – vietos valdžiai, verslo partneriams ir 1/3 – saugomų teritorijų direktijoms išleisime verslą teikti rekreacinei plėtrai reikalingas paslaugas.

Saugomų teritorijų apribojimai privačiai nuosavybei virs realiomis kompensacijomis. Naujai įvedami apribojimai privačiai nuosavybei turės būti kompensuoti įvertinus disponavimo suvaržymus.

Užtikrinsime žmogaus teisę į švarią parkų aplinką. Į stovyklaviečių įrengimą ir parkų priežiūrą aktyviau įtrauksime privatų kapitalą, kuris galėtų įrengti papildomas lankytojams reikalingas paslaugas.

Tobulinsime žvejybos infrastruktūrą. Lietuva vėl taps žuvies kraštu, kai į žvejybos infrastruktūros plėtrą įtrauksime privatų sektorių. Pajamos į valstybės biudžetą iš žvejybos bilietų bus skirtos žuvų išteklių gausinimui ir žvejybos infrastruktūros plėtrai.

Palengvinsime medžioklės būrelių steigimąsi, suteikiant daugiau teisių privačių miškų savininkams, tačiau tuo pačiu didindami būrelių atsakomybę už laukinių gyvūnų ekosistemos saugojimą ir palaikymą. Organizuojant medžioklę, užtikrinsime savininkų privačios nuosavybės teisę savo nuožiūra disponuoti turimu turtu.

Keisime aplinkosaugininkų įvaizdį ir didinsime visuomenės pasitikėjimą šia tarnyba. Vystysime pažintinį turizmą parkuose, skatindami parkų direktijas imtis iniciatyvų ieškant viešų ir privačių finansavimo šaltinių.

10.7 Modernus medienos sektorius

Šiandien Lietuva jau tapo trečia didžiausia globalia tiekėja „IKEA“ korporacijai. Medienos sektorius Lietuvoje sukuria per 5 proc. šalies ekonomikos. Liberalų sąjūdis mano, kad mediena yra vienas didžiausių Lietuvos nacionalinių resursų, todėl būtina užtikrinti jo ilgalaikį ir subalansuotą atkūrimą, efektyvią miškų ūkio vadybą bei maksimizuoti šio ekonominio sektoriaus pridėtinės vertės kūrimą.

10.7.1 Skatinti medienos sektoriaus inovacijas, startuolius, klasterius

Didinsime Lietuvos miškingumą ir gerinsime medienos kokybę. Nutrauksime medienos pūdymą rezerviniuose miškuose, ūkinius miškus parduodami privatiems miškų savininkams, o saugomų teritorijų miškus perduodami urėdijų priežiūrai. Didinsime urėdijų veiklos efektyvumą. Panaikinsime privačių ir valstybinių miškų savininkams ir (ar) valdytojams 5 proc. mokesčių už parduotą žaliavinę medieną ir nenukirstą mišką. Perduosime urėdijų valdomus miestų rekreacinius miškus savivaldybėms, skatinsime medienos sektoriaus inovacijas, startuolius ir klasterių kūrimąsi.

10.8 Darnaus vystymosi ministerija – aktyvus verslo partneris

Liberalų nuomone, verslo plėtrai ir investicijoms skatinti esamas teritorijų planavimas, poveikio aplinkai vertinimo procedūrų, techninių projektų derinimas yra vis dar nepagrįstai ilgas, neskaidrus ir biurokratizuotas. Lietuva savo griozdišku ir nelanksčiu planavimu prarado ne tik pasaulinio lygio kompanijų „Google“ ir „Chevron“ investicijas, bet ir daugelį kitų lietuviško kapitalo investicijų.

Liberalų sąjūdžio nuomone, Darnaus vystymosi ministerijos darbas su investuotojais turi keistis iš esmės, sukuriant prioritetinę aptarnavimo liniją investuotojams ir modernizuojant kontrolės funkcijas.

10.8.1 Įgyvendinti struktūrinę ir požiūrio reformą

Reformuosime šiuo metu esamas LR Aplinkos ministerijos kontrolės funkcijas. Šiam tikslui remsimės geriausia 2008–2012 metų LR Teisingumo ir LR Ūkio ministerijų verslo kontroliuojančių institucijų reformos praktika. Konsoliduosime visas ūkinės veiklos kontrolės

ir aplinkosaugos institucijų funkcijas. Aplinkos apsaugos sistemos įstaigos pirmenybę teiks prevencinei veiklai ir bendradarbiavimui.

Depolitizuosime procesus ir šalinsime biurokratiją. Bent trigubai, iki 5 mėnesių, sutrumpinsime, depolitizuosime ir išsamiau vertinsime poveikio aplinkai vertinimo (PAV) procesą. Atsisakysime sanitarinių apsaugos zonų. Iš anksto atliksime PAV atranką laisvųjų ekonominių zonų (LEZ) teritorijose ir bent 3 mėnesiais pagreitinsime teritorijų planavimo procedūras LEZ teritorijose.

Prašymų ir leidimų nagrinėjimą pagreitinsime du kartus. Spartinsime planavimo procesą, daugiau teisių atiduodami savivaldybių administracijoms, naikindami arba perduodami dalį Nacionalinės žemės tarnybos bei Teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos funkcijų. Sukursime lankstesnes valstybinės žemės nuomos sąlygas, leidžiančias investuotoją pritraukti ir ekonominio naudingumo konkursais.

10.9 Miestai – komfortiško ir įperkamo gyvenimo centrai

Miestai yra mūsų kultūros, paveldo, istorijos ir ekonomikos centrai. Jų klestėjimas ir patrauklumas atspindi visos šalies gyvenimo ritmą. Deja, šiandien neretai miestų centrai pralaimi priemiesčiams savo gyvenimo patrauklumą.

Liberalai Lietuvos miestus mato kaip bendruomenių ir kultūrinio klestėjimo centrus. Didmiesčių gyventojai didžiuosis savo bendruomenėmis dėl kokybiško erdvinio planavimo, įperkamos būsto rinkos ir bendruomenių įgalinimo.

10.9.1 Įtraukti bendruomenę į miesto vizijos įgyvendinimą

Užtikrinsime kokybišką, o ne paviršutinišką, daugiabučių renovaciją. Kelsime naujus reikalavimus renovaciją vykdančioms projektuotojoms ir statybininkams. Kursime naujos kokybės aplinką prie pasenusių sovietinių daugiabučių.

Spręsimė daugiabučių namų gyventojų parkavimo problemas. Atsiras daugiau antžeminių ir požeminių stovėjimo aikštelių.

Atnaujinsime apleistas miestų teritorijas. Iš esmės pakeisime apleistų teritorijų veidą, jos taps patraukliomis miesto gyventojams erdvėmis. Apleistos miestų teritorijos bus regeneruotos ir renovuotos.

Įtrauksime pilietinę visuomenę ir bendruomenes į aplinkos planavimą ir projektavimą. Užtikrinsime, kad visuomenė bus tinkamai informuojama apie projektuojamus

ir planuojamus darbus ar statomus pastatus jų mieste. Sukursime paskatas tvarkyti viešąsias miestų erdves, paversime jas patraukliomis šeimų su vaikais ir pagyvenusių žmonių poilsio vietomis.

10.10 Teritorinė plėtra – tik prisiimant infrastruktūros vystymo kaštus

Liberalų ekonominiu požiūriu, mažėjant šalies gyventojų ir mokesčių mokėtojų skaičiui, šiandieninės infrastruktūros išlaikymas tampa didelė našta darbingai visuomenės daliai. Baigiantis ES sanglaudos fondų investicijoms į šalies infrastruktūrą, kaip niekada anksčiau tampa svarbu kontroliuoti ir adekvačiai vertinti tolimesnę miestų ir urbanizuotų teritorijų plėtrą.

Suvokdami, jog naujos infrastruktūros sukūrimo kaštai guls solidariai ant visų mokesčių mokėtojų, Liberalų sąjūdis Darnaus vystymosi ministerijoje propaguos „*Nulinės teritorinės plėtros scenarijų*“ iki tol, kol gyventojų skaičiaus mažėjimas šalyje sustos. Ekonominių mechanizmų ir erdvinio planavimo pagalba skatinsime būsto ir komercinio turto prieaugį jau urbanizuotose teritorijose, o norintys plėstis į naujas teritorijas turės prisiimti visus infrastruktūros vystymo kaštus.

10.10.1 Perduoti miesto teritorijų žemę savivaldybėms

Sąmoningai didinsime savivaldybių atsakomybę. Siekiant užtikrinti kompleksinį teritorijų planavimą ir planų įgyvendinimą – miesto teritorijose esančią valstybinę žemę perduosime savivaldybėms patikėjimo teise.

Suteiksime teisę savivaldai pačiai organizuoti miestų plėtrą. Siekiant efektyvaus miestų planavimo, suteiksime savivaldybėms galimybes tapti miesto vystymo organizatoriumi ir vykdytoju. Miesto aplinkos gerinimo labui apleistas teritorijas laikysime prioritetinėmis vystymui ir antriniam jų regeneravimui.

Skatinsime strateginį požiūrį. Padėsime savivaldybėms atnaujinti bendruosius miestų planus, numatant strategines miesto vystymo zonas, infrastruktūros koridorius, viešąsias erdves ir vietas visuomenės poreikiams tenkinti (mokyklos, darželiai ir t.t.), bet neperkraunant bendrųjų planų pertekline informacija, kuri turi būti pateikiama žemesnio lygio teritorijų planavimo dokumentuose.

Užtikrinsime darnų miestų vystymąsi. Kartu su savivaldybėmis numatomoms vystyti teritorijoms parengsime detaliuosius planus su numatoma infrastruktūra, viešosiomis erdvėmis, žaliomis zonomis ir kt.

10.10.2 Tobulinti miestų vystymą reglamentuojančius teisės aktus

Parengsime infrastruktūros įstatymą. Sieksime, kad Savivaldybių infrastruktūros plėtros įstatymas taptų pagrindu patvirtintų planų įgyvendinimui ir visų statytojų finansiniam prisidėjimui prie darnios plėtros realizavimo.

Mažinsime išlaidas infrastruktūros plėtrai. Finansiškai neprisidėsime prie infrastruktūros plėtros neurbanizuotose ir atokiose miesto teritorijose, sudarydami galimybes patiems tokių teritorijų gyventojams ir verslams finansuoti vietos infrastruktūros vystymą.

Tobulinsime žemės paėmimo visuomenės poreikiams įstatymą. Siekdami užtikrinti kompleksinį teritorijų planavimą ir planų įgyvendinimą, tobulinsime Žemės paėmimo visuomenės poreikiams įstatymą. Numatysime naujas sklypų konsolidavimo ir procentinio teritorijoje esančių sklypų perdavimo procedūras, užtikrinančias savivaldybių infrastruktūros „koridoriams“ įrengti.

Įteisinsime konsolidacijos projektų urbanizuojamose teritorijose rengimo galimybes. Šiuo metu konsolidacijos projektai įmanomi tik žemės ūkio teritorijose, todėl būtina papildyti Žemės įstatymo nuostatas. Atsisakysime teritorijų funkcinio zonavimo, kaip pasenusio ir neatitinkančio šių dienų realijų.

Auginsime mokyklų ir darželių infrastruktūrą. Padėsime savivaldybėms planuoti ir rengti projektus, kurių metu gimtų valstybinių, privačių ir iš dalies privačių mokyklų ir darželių infrastruktūra. Sukursime švietimo ir ugdymo infrastruktūros plėtros tvarką.

Tobulinsime viešųjų erdvių teisinę bazę. Tokios erdvės yra pagrindas teritorinių bendruomenių atsiradimui, todėl savivaldybės bus įpareigosos suformuoti sklypus viešoms erdvėms ir vykdyti programas, tenkinančias bendruomenių poreikius.

10.11 Kuri ministerija Lietuvoje taps pirmąja e-ministerija?

Darnaus vystymosi ministerija turi savo pačios pavyzdžiu įrodyti, jog savo veikloje nuolat taiko inovacijas ir taupo gamtos išteklius. Liberalų sąjūdis pasižada, kad 2020-aisiais Darnaus vystymosi ministerija ir visos jai pavaldžios įstaigos savo vidinę dokumentų sistemą ir išorinį bendravimą su suinteresuotais asmenimis perkels į elektroninę erdvę. Liberalų

įsitikinimu, tokia vertikali integracija jau per pirmuosius metus sutaupys 10 hektarų miško. Be to, mažės biurokratija, atsiras dar daugiau skaidrumo.

10.11.1 Nuo 2020-ųjų. – nė vieno popierinio dokumento

Pradėsime skaitmenizavimo procesą nedelsdami. Panaudosime visą ligi šiol Lietuvoje ir užsienyje sukauptą viešojo sektoriaus skaitmenizavimo praktiką ir startuosime iš karto:

- sukursime Nacionalinį statybų klasifikatorių, kuris leis sutaupyti ir optimizuoti procesus statybos, projektavimo ir gamybos srityse;
- paruošime ir įteisinsime pastato ar infrastruktūros objektų skaitmeninio projektavimo procesų (angl. BIM – Building Information Modeling) teisinę bazę;
- organizuosime edukacines veiklas, susijusias su BIM procesais;
- skaitmenizuosime ministerijos viešąsias paslaugas;
- taikysime debesų kompiuteriją ir elektroninį parašą statybos valdymo procesuose;
- įteisinsime elektroninį statybų žurnalą;
- standartizuosime tipines statybos ir projektavimo sutartis bei jų viešumo standartus;
- koreguosime įstatymų ir statybos techninius reglamentus, įtraukiant naujų technologijų galimybes (tokių kaip RIBA, angl. The Royal Institute of British Architects) procesą, kuris yra tinkamas skaitmeninės statybos principų diegimui ir vystymui;
- sukursime atvirą, virtualų trimatį Lietuvos modelį;
- sukursime vartotojams patogų virtualų gyventojų poreikių ir prioritetų žemėlapi savivaldybėse, kuris bus nuolat atnaujinamas dalyvaujant visuomenei;
- sukursime visuomenei viešai prieinamą virtualią informaciją apie planuojamus statyti objektus bei miesto plėtrą.

10.12 Statybos sritis: dėmesys kokybei ir naujas lieknas kodeksas

Statybos ir projektavimo sektorius Lietuvoje turi ilgas tradicijas ir yra vienas didesnių darbdavių šalyje. Nepaisant to, ligi šios dienos šis sektorius vis dar kovoja su nelegalaus darbo, inovacijų ir skaidrumo iššūkiais.

Liberalai mano, kad statybos ir projektavimo sektorius privalo didinti savo efektyvumą ir plėsti paslaugų eksportą į užsienį. Tam būtina moderni teisinė bazė, kvalifikuoti specialistai

ir gerėjanti paslaugų kokybė. Liberalų sąjūdis sieks padidinti Lietuvos bendrovių konkurencingumą ir padėti joms plėstis į Rytus ir Vakarus.

10.12.1 Supaprastinti statybos techninius reglamentus

Konceptualiai ir iš esmės peržiūrėsime visus reglamentuojančius dokumentus. Keisime statybos techninius reglamentus ir, kodifikuodami juos, supaprastinsime Didžiosios Britanijos liekno kodekso pavyzdžiu. Tobulinsime pastatų klasifikaciją ir trumpinsime jų statybos užbaigimo procedūras: dalį jų paversdami supaprastintomis deklaracijomis ir perleisdami privataus sektoriaus ekspertams.

Ieškosime darnos jau projektavimo stadijoje. Statybą ir projektavimą reglamentuojančiuose įstatymuose aiškiai apibrėšime privačių, pusiau privačių, pusiau viešų ir viešų erdvių sąvokas ir įteisinsime privalomą jų numatymą projektuose.

Kelsime architektūros paslaugų kokybę. Priimsime Architektūros įstatymą, kuris bus pagrindinis teisės aktas, numatantis aiškius projektavimo etapus bei aiškius reikalavimus projektavimo darbams ir užtikrins tarpžinybinį sutarimą. Sieksime užtikrinti teisėtus projektuotojų ir statytojų lūkesčius – projektus derinsime pagal sąlygų ir specialiųjų reikalavimų išdavimo dieną galiojusius įstatymus iki jų galiojimo pasibaigimo dienos.

Palengvinsime architektų ir projektuotojų darbą. Keisime Statybos įstatymą, įpareigosime savivaldybes pritraukti teritorijų architektus į projektų derinimo procedūrą. Keisime sąlygų išdavimo ir projektų derinimo tvarką, numatant priešprojektinių pasiūlyimų stadiją projektavimo užduotims ir apimtims formuoti, išplėsimė projektinių pasiūlyimų stadiją esminiams derinimams su visuomene ir derinančiomis žinybomis.

Išleisime atskirus techninius reglamentus atskiroms pastatų paskirtims. Siekiant sumažinti techninių reglamentų pasikeitimų dažnumą siūlysimė sujungti visus techninius reikalavimus į bendrą statybos techninių reglamentų kodeksą, kurio pakeitimui bus būtinas LR Vyriausybės pritarimas.

Mažinsime teisminių procesų skaičių. Skatinsime projektuotojus, užsakovus, rangovus ir nekilnojamojo turto vystytojus naudotis arbitražo ir teisminės mediacijos paslaugomis.

10.12.2 Darni statyba – energetiškai efektyvi

Sieksime pastatų energetinio efektyvumo. Keisime įstatymus, įtraukdami būtinus reikalavimus pastatų technologiniams sprendimams, užtikrinantiems atsinaujinančių energijos išteklių vartojimą ir gamtinių išteklių taupymą.

Efektyvumą laikysime svarbiu prioritetu. Užtikrinsime A, A+ ir A++ pastatų reikalavimų įgyvendinimą projektavimo stadijoje. Įvesime energetinio efektyvumo specialistų atestaciją ir nustatysime energetinio efektyvumo projekto dalies rengimo tvarką.

Skatinsime taupyti laiką ir išlaidas projektavimui. Nustatysime projekto koregavimo galimybes ir tvarką, o siekiant aukštesnės statybos darbų kokybės, būtinąją techninę priežiūrą papildysime projekto vykdymo priežiūra su būtinu projekto vadovo dalyvavimu statybos metu.

Reikalausime didesnės atsakomybės iš techninių prižiūrėtojų. Svarstysime dėl maksimalaus prižiūrimų objektų skaičiaus. Įpareigosime statytojus pasirašyti sutartis dėl statybinių atliekų šalinimo su statybos atliekas priimančiomis įmonėmis.

10.13 Daugiabučių gyventojai – savo namų šeimininkai

Didžioji Lietuvos gyventojų dalis gyvena daugiabučiuose, tačiau būtent daugiabučių namų priežiūros kokybei skiriama labai mažai dėmesio. Administratorių ir daugiabučių namų bendrijų teisės ir pareigos nėra lygios, namų priežiūra vykdoma neskaidriai, o kartais – ir apgaulingai.

Liberalai pastebi, kad daugiabučių namų bendrijoms yra sudėtingos sąlygos steigti ir reorganizuotis. Trūksta administratorių teikiamų paslaugų viešumo ir skaidrumo. Prie daugiabučių namų nėra suformuoti sklypai, todėl daugiabučių gyventojai negali išspręsti automobilių statymo problemų, nėra galimybės įrengti erdvių namo gyventojams ilsėtis ir bendrauti, o vaikams trūksta žaidimo aikštelių. Liberalų sąjūdis mato perspektyvą – stiprinti daugiabučių gyventojų bendrijas, kad jos pasijustų savo namo šeimininkais ir rūpintųsi savo gyvenamąją aplinką.

10.13.1 Užkurti veiklias ir gyvybingas bendruomenes

Įtraukti bendruomenes nuo pačios pradžios. Stiprinti bendruomenių formavimąsi, jų veiklumą bei gyvybingumą, kaip vieną iš darnios plėtros ir socialinės gerovės garantų – įtraukiant bendruomenes į teritorijų planavimo, statybos ir aplinkosaugos procesus.

Pavyzdžiui, pakeisti Daugiabučių namų ir kitų pastatų savininkų bendrijų įstatymą, sudarant galimybes plėtos teritorijose žemės sklypų savininkams kurti bendrijas ir administruoti plėtos teritorijas.

Palengvinsime daugiabučių namų bendrijų steigimo sąlygas. Įpareigosime savivaldybes teikti butų ir kitų patalpų savininkų sąrašus besikuriančioms bendrijoms. Didinsime daugiabučių namų bendrojo naudojimo patalpų priežiūros aiškumą. Įpareigosime administratorius ir bendrijas bendrojo naudojimo objektų aprašus tvirtinti butų ir kitų patalpų savininkų susirinkimuose.

Sieksime gerinti daugiabučių namų priežiūros kokybę. Pasitelksime Valstybinę teritorijų planavimo ir statybos inspekciją tikrinti daugiabučių pastatų priežiūros kokybę ir rasti priemones drausminti priežiūrą vykdančias įmones.

Didinsime daugiabučius namus prižiūrinčių įmonių atsakomybę gyventojams. Siūlysime įdiegti vertinimo balų sistemą daugiabučių namų įmonių veiklos vertinimui. Suvienodinsime teises bei pareigas daugiabučių namų administratoriams ir daugiabučių namų bendrijoms.

Daugiabučių namų priežiūrą padarysime skaidrią ir aiškią. Parengsime butų ir kitų patalpų savininkų sukauptų lėšų informacinę sistemą, kad kiekvienas savininkas matytų kiek yra sukaupęs lėšų ir kur tos lėšos panaudotos. Kiekvienas daugiabučio gyventojas galės elektroninėje erdvėje susipažinti su namo planuojamais einamaisiais darbais, planiniais remontais, sukauptomis ir panaudotomis lėšomis, numatomais pirkimais ir kitais ūkiniais-finansiniais planais. Įpareigosime administratorius ir bendrijas apie pirkimus butų ir kitų patalpų savininkus informuoti prieš 30 dienų iki numatyto pirkimo ar konkurso.

10.14 Tvarus ir saugus žemės išteklių naudojimas

Lietuvos žemės gelmių turtai yra itin reikšminga nacionalinio turto dalis. Šiandien daugiau kaip 330 įmonių eksploatuoja daugiau nei 500 telkinių, tačiau tik 1,3 proc. žemės gelmių išteklių yra išžvalgyti.

Liberalų sąjūdis teigia, kad žemės gelmių ištekliai yra išimtinė valstybės nuosavybė, todėl sieksime tvarios ir aplinkai neigiamų pasekmių nesukeliančios šių išteklių gavybos.

10.14.1 Puoselėti turtą, skatinti investicijas

Skatinsime naujų naudingųjų iškasenų gavybą. Sieksime, kad naudingųjų iškasenų gavyba duotų kuo didesnę naudą valstybei ir savivaldybėms. Numatome skatinti investicijas į dar nenaudojamų naudingųjų iškasenų – anhidrito, sapropelio ir kitų gavybą.

Derinsime interesus. Sieksime, kad būtų kuo objektyviau suderinami miškotvarkos ir naudingųjų iškasenų gavybos interesai, siekiant kuo didesnės naudos valstybei ir visuomenei. Užtikrinsime, kad naudingųjų iškasenų telkiniai būtų visiškai išnaudojami, o kasybos vietos būtų rekultivuojamos kūrybiškai sukuriant naudingiausią žemėnaudos būdą, rekreacinį kraštovaizdį. Paskelbsime skalūninių dujų išteklių paieškos ir gavybos konkursą.

Naikinsime ribojimus. Atliksime anksčiau naudotų durpynų kompleksinę inventorizaciją ir nustatysime, ar galima juose užsiimti ūkine veikla. Sieksime, kad visi principiniai planuojamos ūkinės veiklos ir žemės paskirties pakeitimo galimumo klausimai būtų galutinai išspręsti iki leidimo naudoti atitinkamo objekto išteklius gavimo.

Skatinsime investicijas į geoterminį vandenį. Kursime programas, kurios leis padidinti investicijas į geoterminio vandens panaudojimą šilumos gamybai, balneologijai, rekreacijai, žuivivaisai bei petrogeoterminės (iš karštų uolienu, virš 100 laipsnių temperatūros, slūgsančios apie 4 km gylyje) energijos panaudojimą.

Populiarinsime didžiausią Lietuvos turtą – vandenį. Sieksime, kad mineralinio vandens gavyba plėtotųsi ir formuotųsi tam palankesnes aplinkosaugines sąlygas. Skatinsime pramonės, naudojančios didelius kiekius geriamojo vandens, plėtrą, palaikysime geriamojo vandens eksporto projektus.

Mažinsime taršą. Sieksime dirvožemio teršimo naftos produktais, sunkiaisiais metalais, kitomis cheminėmis medžiagomis, ypač miestuose, pramonės įmonių teritorijose, atliekų sąvartynų, pesticidų saugyklų teritorijose bei automagistralių pakelėse, mažinimo. Didinsime visuomenės sąmoningumą ir supratimą apie galimą neigiamą žmonių veiklos poveikį požeminio vandens būklei.

Vykdytume saugią Lietuvos interesus atstovaujančią politiką. Užtikrinsime tinkamą Lietuvos interesų atstovavimą Rusijai ir Latvijai eksploatuojant bendrus naftos telkinius pasienio teritorijose.

Kursime eko-Lietuvos įvaizdį. Propaguosime Lietuvos, kaip švarios šalies, ekologinį įvaizdį ir didinsime Lietuvos patrauklumą ekologiškai produkcijai gaminti.